

Vážená organizácia Yad vashem,

zabudnúť sa nedá na udalosť, kde sa jedná o ľudské životy. Ja som posledný svedok, ktorá si nič nevymýšľam, ale podľa svojho svedomia Vám túto hrôzostrašnú udalosť opíšem. Môj nebohý manžel bol lesníkom u tunajšieho baróna Leonhardiho. Ten mal v lese 5 km nad dedinou veľkú starú budovu, kde býval s rodinou na letnom pobyte. Ako je už nám známe, musel mať pri sebe hodne personálu a my s mojím manželom po pol roku našej svadby sme museli ísť bývať do lesa do tej budovy. Manžel chodil s barónom na poľovačky aj s nemeckými dôstojníkmi, čo chodili k barónovi. Mne sa tam veľmi nechcelo a aby mi nebolo smutno išli s nami tam bývať aj moji rodičia. Barón mal v našej dedine kaštieľ a hospodársky dvor. U nás na „Púšti“ tak sa tá lesná oblasť menovala, bol rezervár na vodu, odkiaľ išiel vodovod do barónovho hospodárskeho dvora a do starého kaštieľa. Vtedy bola na vodovode porucha, tak tam na rezervári pracovali dvaja inžinieri – Bustin a Stadler. Tiež aj u nás bývali. Môj otec bol hudobník, hral krásne na husliach, mal v dedine aj svoju kapelu a tak sa títo páni s nami spriatelili. Keď už Hitler pokračoval s deportáciou, oboznámili svoje rodiny, aby prišli za nimi na návštevu. Prví prišli k nám pán Matzner, aj vtedy ešte slečna, Anna Adlerová – Orlíková, dnes pani Anna Palka a prišla s nimi aj manželka Ing. Stadlera. Nepoznali cestu, tak sa chceli ukryť v starom kaštieli, ale môj otec mal nejakú povinnosť v dedine, tak sa s nimi stretol a prosili ho, či by ich niekde neukryl. On už o nich vedel a dovedol ich k nám na „Púšť“. Po týždni na nákladnom aute prišli rodičia pani Palka, aj jej snúbenec dr. Polák – Palka. O niekoľko dní prišli aj Bustínovi. Boli u nás schovaní a po čase prišiel aj pán Steinhübel. Zanedlho vypuklo Slovenské národné povstanie, tak Ing. Stadler odišiel k partizánom – ten sa nevrátil – padol v boji. Ing. Bustin išiel do Piešťan pre nejaké doklady a Nemci ho zastrelili v Piešťanoch na moste. Tak títo ôsmi ľudia zostali u nás. Barón aj vedel, že sú u nás schovaní, ale nemal žiadne námietky. Jeho manželka bola prekrstená na katolíčku, bola to dcéra majiteľa piešťanských kúpeľov. S ňou bývala aj jej sestra, ktorá nebola katolíčka, niekto ju udal a práve brala vodu zo studničky, keď prišli pre ňu Nemci. Tá sa nevrátila. Nezabránil v tom ani barón, hoci bol jej švagor. Pamätám si veľmi dobre na deň 10. september 1944. Môj otec išiel do dediny, hrať na svadbu a tam prišiel za ním jeden jeho priateľ, ktorý ho upozornil, že ak niekoho máme schovaného, že prídu Nemci a gardisti k nám hľadať našich schovaných. Niektoré to zase oznámil Nemcom. Otec prišiel nad ráno zo svadby a hneď ich s mojím manželom ukryli v lese. Nikdy na túto udalosť nezabudnem. Ja som v nedeľu chodila do dediny ku kamarátke a práve som bola asi v pol ceste, keď išla čata Nemcov a gardistov už k nám. Viedol ich vpredu môj spolužiak, a tak bol drzý, že sa ma opýtal, či je doma Michal (môj manžel). Keď som vedela, že sú dobre schovaní s úsmevom som mu povedala, aby sa išiel „presvedčiť“. Pokračovala som smerom do dediny. Tam všetky cesty boli obsadené aj chodníky Nemcami. Strach som prežila veľký, ale ma legitimovali a nechali ma vyjsť z lesa. Keď som prišla do dediny, pri kaštieli bol pristavený autobus a nastupovali ľudia, ktorí mali výnimky. Boli to už poslední Židia z dediny. Boli to lekári, zubní lekári, inžinieri s rodinami. Bolo ich hodne. Ešte dnes mám pred očami žalostný obraz. Stará pani si viedla bieleho psíka, tak radostne na ňu vyskakoval a ona ho stále volala: „mein Murli, mein Murli“. Keď stretnem bieleho psíka vždy sa mi ten žalostný obraz pred oči vynorí. Keby sa nebol našiel človek, ktorý môjho otecka upozornil, boli by sme tam všetci skončili život. Pred Topoľčanmi je dedina Nemčice. Tam za dedinou všetci museli vyjsť z autobusu a museli si vykopáť spoločne veľký hrob, kde ich všetkých postrelali. Môj manžel s oteckom, vykopali v lese veľký bunker, obložili ho zvnútra doskami a tam sedem mesiacov boli títo úbohí ľudia schovaní. Boli to dni hrôzy, zvlášť keď za barónom chodili nemeckí

dôstojníci na návštevu alebo na poľovačku. Ale stále jeden človek bol naším nepriateľom, čo ohrozovalo naše životy. V novembri ten rok bol môj manžel predvolaný na Gestapo do Nitry, že schováva Židov. Tam bol hlavný nemecký štáb. Odtiaľ sa už nikto nevrátil. Bol už večer a manžel neprišiel domov. Už sme sa pripravovali, že prídu Nemci aj pre nás. Ale zase „šťastná“ náhoda. Na druhý deň poznal môjho manžela dôstojník Nemec, čo chodili spolu s barónom na poľovačku. Zásluhou dôstojníka manžela prepustili. Otec s manželom nosili do bunkera pre nich potraviny a teplú stravu, ktorú mamička varila a piekla chlieb, ja som jej pritom pomáhala. Kto to neskúsil, nevie si predstaviť, čo je to za pocit obávať sa o svoj život a o život nenarodeného dieťaťa, ktoré sme s manželom tak túžobne očakávali. Dcéрка sa nám narodila v júli 1945. V apríli 1945 Rusi oslobodili našu dedinu a nakoniec ešte jedna udalosť. Keď už prešiel front za našu dedinu a Rusi pokračovali na Piešťany, prišli k nám ďalší Rusi so samopalmi a chceli nás postrieľať, zase ten náš nepriateľ nás udal Rusom, môjho otecka a manžela, že sprevádzali Nemcov na cestu aby sa nestretli s Rusmi. Ale to nebola vôbec pravda. Ako sme tak čakali na ortieľ smrti, prišli práve naši zachránení z bunkera. Pan Adler, Pani Palka. Otec vedel po rusky, za prvej vojny bol v Rusku zajatý, tak im vysvetlil, že u nás sa zachránili. Potom Rusi odišli. Celkom po fronte zostali naši zachránení u nás niekoľko dní a vrátili sa do svojich domovov. V kontakte sme boli s nimi, dokiaľ neodišli do Izraela. V roku 1996 nás pani Anna Palka s rodinou navštívila. Boli sme v písomnom kontakte, podobne i s pani Stadlerovou v Piešťanoch a v Prahe s pani Bustinovou. Žiaľ, postupne sa prestali ozývať.

Vážená Yad Vashem celý obsah mojej výpovede sa zakladá na pravde čo môžu dokázať aj príbuzní pani Anna Palka.

Zostávam s úctou

Zlatica Tomanová

1997

[Rescue Story](#)

Toman, Michal

Tomanová, Zlatica

Michal Toman, his wife, Zlatica, her parents, and the Pagáč couple were employed in the summer castle of the German baron Leonhardi in the village of Šárfia, near Piešťany. Michal worked as a forester in the baron's forests. The baron's wife was a converted Jew, a daughter of the Winter family from Piešťany. The engineers Stadler and Bustin became friendly with the Toman couple when they worked on the property, installing water pipes there. The first refugees arrived at the castle through Stadler in August 1944. These were Anna Adler (later Palka) from Trnava, who had been hiding in Slovakia since she returned

from Hungary in the spring of 1944, and her uncle, Matzner, who wanted to prepare a hiding place for himself for use in case of emergency. In Šárfa, they met Pagáč, and he invited them to come and live in the castle. In early September 1944, following the German invasion of Slovakia, Anna's parents, Alice and Heinrich Adler, Anna's boyfriend and later her husband, Dr. František Polák-Palka, the Stadler couple, the Bustin couple, and Mr. Steinhuebel joined them as well. The baron and his wife knew about the refugees in their castle. On the same evening that these refugees arrived there, Pagáč returned from the village with information that the Germans intended to search for hidden Jews in the castle the following day. With great haste, Michal took the refugees out of the castle and led them into the depths of the forest. He placed them in a cabin that was used for storing food for rams and gazelles and promised that they would not have to stay there for longer than a day. It was crowded in the cabin. Early the following morning, the hidden Jews heard the barks of the Germans' dogs. They had come to search the castle. Michal arrived at the cabin that night with food for his wards, and also with the bad news that they could not return to the castle. The one-day stay in the cabin turned into seven months. However, Michal did not desert his wards. He came to see them almost on a daily basis, bringing them food that Zlatica and her mother had prepared. The engineer Stadler later left the cabin, joined the partisans, and died in combat. The engineer Bustin decided to leave to Piešťany in order to obtain false papers. The Germans captured him and murdered him on the spot. Thus, eight people remained hidden in the cabin. In December, Michal arrived and told them that they were moving. He transferred them to a spacious bunker that he had built for them in the forest, that had special areas where they could sleep and a heating stove which, aside from warming them, allowed them to defrost ice into water which could be used for laundry and bathing. Michal visited them there at five o'clock every morning to bring them food. At the end of March 1945, the area was liberated. On March 3, they observed the Germans leaving and the Russian soldiers entering the area. Heinrich Adler suggested that they descend to the village. When they arrived at the castle, they saw Michal and his wife, Zlatica, who was in her ninth month of pregnancy, and her parents, lined up against a wall. The Russian soldiers, suspecting them of helping German soldiers escape, were pointing their guns at them, and were preparing to shoot. Heinrich, who spoke Russian, stopped the soldiers in the nick of time by shouting out that these people had saved his life. The soldiers lowered their guns and Heinrich and Polák then led the soldiers to the hideout that had been built for them in order to show them where they were saved. The Tomans did not let their

wards return home straight away, and together they celebrated their survival. They all remained in contact with one another until the Adlers and Polák-Palka immigrated to Israel. On September 23, 1997, Yad Vashem recognized Michal Toman and Zlatica Tomanová as Righteous Among the Nations. [\[Show less \]](#)

Záchranný príbeh

Toman, Michal Tomanová, Zlatica Michal Toman, jeho manželka, Zlatica, jej rodičia a manželia Pagáčovci boli zamestnaní v poľovníckom kaštieli nemeckého baróna Leonhardiho v obci Šárfia neďaleko Piešťan. Michal pracoval ako horár v barónových lesoch. Barónova manželka bola pokrstená Židovka, dcéra nájomcu piešťanských kúpeľov Ľudovíta Wintera. Inžinieri Stadler a Bustin sa s manželmi Tomanovými v čase, keď v kaštieli inštalovali vodovodné potrubie. Prví utečenci pricestovali do loveckého kaštieľa cez Stadlera v auguste 1944. Jednalo sa o Annu Adlerovú (neskôr Palku) z Trnavy, ktorá sa na Slovensku skrývala od návratu na jar 1944 z Maďarska, a jej strýka Matznera, ktorý chcel pripraviť si úkryt pre prípad núdze. V Šárfii sa stretli s Pagáčom a ten ich pozval, aby prišli bývať do poľovníckeho kaštieľa. Začiatkom septembra 1944, po nemeckej invázii na Slovensko, sa k nim pridali aj Annini rodičia, Alice a Heinrich Adlerovci, Annin priateľ a neskôr jej manžel, Dr. František Polák-Palka, manželia Stadlerovci, manželia Bustinovci a pán Steinhuebel. . Barón a jeho manželka vedeli o utečencoch v ich kaštieli. V ten istý večer, keď tam títo utečenci pricestovali, sa Pagáč vrátil z dediny s informáciou, že Nemci majú v úmysle nasledujúci deň hľadať v poľovníckom kaštieli skrytých Židov. Michal s veľkým uponáhľaním vyviedol utečencov z kaštieľa a viedol ich do hlbín lesa. Umiestnil ich do kabíny, ktorá slúžila na skladovanie potravy pre vysokú zver, a sľúbil, že tam nebudú musieť zostať dlhšie ako dva dni. V kabíne to bolo preplnené. Skoro ráno nasledujúci deň začuli skrytí Židia štekot nemeckých psov. Prišli prehľadať kaštieľ. Michal v tú noc dorazil do kabíny s jedlom pre svojich zverencov a tiež so zlou správou, že sa nemôžu vrátiť do kaštieľa. Dvojdňový pobyt v kabíne sa zmenil na sedem mesiacov. Michal však svojich zverencov neopustil. Prišiel za nimi takmer každý deň a priniesol im jedlo, ktoré pripravila Zlatica a jej matka. Inžinier Stadler neskôr opustil kabínu, pridala sa k partizánom a v boji zahynul. Inžinier Bustin sa

rozhodol odísť do Piešťan, aby získal falošné doklady. Nemci ho zajali a na mieste zavraždili. V kabíne tak zostalo ukrytých osem ľudí. V decembri dorazil Michal a oznámil im, že sa sťahujú. Preložil ich do priestranného bunkra, ktorý pre nich postavil v lese, ktorý mal špeciálne priestory na spanie a kúrenie, ktoré im okrem zohrievania umožňovalo rozmrazovať ľad na vodu, ktorá sa dala použiť na pranie bielizne a kúpanie. Michal ich tam každé ráno o piatej navštívil, aby im priniesol jedlo. Koncom marca 1945 bola oblasť oslobodená. 3. marca pozorovali odchádzajúcich Nemcov a vstup ruských vojakov do oblasti. Heinrich Adler navrhol, aby zostúpili do dediny. Po príchode do poľovníckeho kaštieľa videli Michala a jeho manželku Zlaticu, ktorá bola v deviatom mesiaci tehotenstva, a jej rodičov, zoradených proti múru. Ruskí vojaci, podozriví z pomoci nemeckým vojakom pri úteku, na nich mierili zbraňami a pripravovali sa na strelbu. Heinrich, ktorý hovoril po rusky, zastavil vojakov v pravý čas krikom, že títo ľudia mu zachránili život. Vojaci sklonili zbrane a Heinrich a Polák ich potom viedli do úkrytu, ktorý bol pre nich postavený, aby im ukázal, kde boli zachránení. Tomanoví nenechali svojich zverencov vrátiť sa hneď domov a spoločne slávil svoje prežitie. Všetci zostali vo vzájomnom kontakte, až kým sa Adlers a Polák-Palka nepristáhovali do Izraela.

23. septembra 1997 Yad Vashem uznal Michala Tomana a Zlaticu Tomanovú za Spravodlivých medzi národmi.